

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК: 331.1:316.43

Кравець І.М., к.е.н, доцент,
доцент кафедри управління персоналом та економіки праці
Хмельницький національний університет

Мельник П.І., магістр спеціальності
«Управління персоналом та економіка праці»
Хмельницький національний університет

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ ТА УМОВ ДЛЯ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Кравець І.М., Мельник П.І. Чинники формування конкурентоспроможності України та умов для людського розвитку. У статті розглянуто проблему досягнення конкурентоспроможності України в глобальному масштабі. Досліджено питання взаємозв'язку досягнутого рівня людського розвитку в країні та її конкурентоспроможності у світовому вимірі. Надано характеристику позицій України в рейтингу глобальної конкурентоспроможності та людського розвитку. Проаналізовано можливість використання переваг України в освіті та в інформаційній сфері. Зроблено висновок, що шляхи підвищення конкурентоспроможності країни слід шукати в площині забезпечення прогресивного розвитку людського капіталу, нарощування інноваційного потенціалу України.

Ключові слова: конкурентоспроможність, людський розвиток, рейтинг глобальної конкурентоспроможності, сталий розвиток, рівень освіти.

Кравець І.М., Мельник П.І. Фактори формування конкурентоспроможності України та умов для людського розвитку. В статье рассмотрена проблема достижения конкурентоспособности Украины в глобальном масштабе. Исследован вопрос взаимосвязи достигнутого уровня человеческого развития в стране и ее конкурентоспособности в мировом измерении. Дана характеристика позиций Украины в рейтинге глобальной конкурентоспособности и человеческого развития. Проанализирована возможность использования преимуществ Украины в образовании и в информационной сфере. Сделан вывод, что пути повышения конкурентоспособности страны следует искать в плоскости обеспечения прогрессивного развития человеческого капитала, наращивании инновационного потенциала Украины.

Ключевые слова: конкурентоспособность, развитие общества, рейтинг глобальной конкурентоспособности, устойчивое развитие, уровень образования.

Kravec I.M., Melnik P.I. Determinants of competitiveness of Ukraine and conditions for human development. The problem of achieving Ukraine's competitiveness globally. The question of the relationship of the achieved level of human development in the country and its competitiveness on a global scale. A characteristic of Ukraine's position in the ranking of global competitiveness and human development. Possibility advantage of Ukraine in education and in the information field. It is concluded that ways to improve the country's competitiveness to be found in the plane to ensure the progressive development of human capital, increasing the innovative potential of Ukraine

Keywords: competitiveness, human development ranking of global competitiveness, sustainable development, education.

Постановка проблеми. Сьогодні Україна переживає складні часи. Економічні та соціальні проблеми вимагають негайного вирішення «ще вчора». Очевидним є те, що від процесу запровадження реформ в Україні та результатів їх реалізації залежить доля нашої країни як суверенної держави, можливість здобути статус країни з конкурентоспро-

можною економікою, а отже, і високими можливостями людського розвитку в усіх сферах життя. Конкурентоспроможність країни – це сукупність властивостей, притаманних національній економіці, які визначають здатність країни конкурувати з іншими країнами. Вона зумовлена економічними, соціальними та політичними позиціями країни на

внутрішньому та зовнішньому ринках, здатністю забезпечувати людський розвиток через формування сприятливих умов та середовища існування її громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження питань забезпечення конкурентоспроможності України займається ціла низка вітчизняних науковців, серед яких – О. Бурдяк, І. Черленяк, О. Білорус, Д. Лук'яненко, Б. Губський, Ю. Пахомов та ін., які у своїх працях висвітлюють теоретико-методологічні аспекти формування конкурентоспроможності національної економіки. Водночас більш поглибленого вивчення потребують питання взаємозв'язку проблем забезпечення конкурентоспроможності країни та можливостей людського розвитку в сучасних умовах.

Актуальність даної теми полягає в тому, що перед нами гостро стоїть питання підвищення конкурентоспроможності нашої держави, забезпечення громадянам їхніх прав на здорове, якісне і щасливе життя. Досліджуючи це питання в світлі концепції людського розвитку, ми, на жаль, бачимо, що існує багато невирішених проблем, які є практично в усіх сферах: політичній, економічній, соціальній, побутовій, психологічній тощо.

У даному аспекті неправильним буде говорити лише про матеріальний добробут і про те, як мало в грошовому еквіваленті отримують наші громадяни. Йдеться про забезпечення відчуття комфорту громадян у державі з позицій задоволеності людей життям та можливостей обирати той чи інший спосіб життя та їх участі в суспільних процесах.

Постановка завдання. Мета статті – знайти шляхи виходу України з кризи через досягнення по черзі окремих пунктів людського розвитку; зосередити увагу на покращенні позицій України в рейтингу глобальної конкурентоспроможності через підняття і стимулювання наукоємних галузей економіки і пов'язані з ними освіти й інститути, які займаються різноманітними науковими дослідженнями.

Виклад основних результатів. Загалом конкурентоспроможність країни можна визначити як здатність економіки держави, зокрема України, конкурувати з економіками інших держав у сфері розвитку науки, освіти, охорони здоров'я, виробництва товарів та надання послуг, які відповідають міжнародним стандартам та користуються попитом на міжнародних ринках, що забезпечує стале економічне зростання і на цій основі – високий рівень та якість життя населення. У сучасній українській економіці держава повинна виконувати функції, без яких неможливі цивілізований ринок та економічне піднесення, зокрема функцію створення конкурентного середовища та зміцнення фінансової, грошової та платіжної систем, які є пріоритетними. Визначальною є роль держави у розробці стратегічних планів розвитку економіки, законодавчого поля реалізації соціально-економічних процесів

та його дотримання, соціального забезпечення, захисту вітчизняного ринку та підтримки підприємництва тощо.

Вимогою сьогодення є сприйняття здатності держави досягати конкурентних переваг через призму забезпечення сприятливих умов для розвитку людського потенціалу. У цьому контексті зростання конкурентоспроможності України відбудеться лише тоді, коли будуть реалізовуватися основні засади людського розвитку, а саме процес зростання людських можливостей, що забезпечується політичною свободою, правами людини, суспільною повагою до особистості, а також наданням людям можливості повністю розвивати свій потенціал, жити продуктивно і творчо в гармонії з їхніми потребами та інтересами. Матеріальний добробут при цьому розглядається лише як одна з базових можливостей вибору, але він не є найвищою метою.

У нашій країні громадяни ще досі чекають зламу старої системи, того чи тих, хто візьме реформи у свої руки і забезпечить покращення в усіх сферах життя і можливість для людського розвитку. Водночас слід зазначити, що такий злам відбувся ще в 2013 р. Проте наша бездіяльність зараз і в подальшому призведе до того, що вікно можливостей для України може зачинитися, адже західний світ, який завжди вважався прогресивним, теж переживає свої проблеми, більш глибокі та суттєві. В Європі починається інституційна криза, час, коли суспільство перестає довіряти тим інститутам та організаціям, які не виправдали довіру. Їх багато, але насамперед це доцільність існування самої Єврозони.

Ті проблеми в економіці і суспільстві, очевидцями яких ми зараз є, мали місце в інших країнах світу, тому їх можливо і потрібно вирішувати, враховуючи приклад тих країн, які успішно їх подолали і досягли прогресу в розвитку людського потенціалу.

Зрозуміло, що зростання ВВП як матеріального складника людського розвитку залежить від активності бізнесу, який не може функціонувати і розвиватися там, де немає захисту приватної власності, інвестицій, де існує непрозора судова система. Звичайно, світлом в кінці тунелю є реформа поліції. Але і тут є достатньо проблем, які спричинюються прагненням старої системи відродитися. У багатьох сферах державного управління вже давно потрібно було провести якісний аудит використання коштів, що дасть змогу виявити «мертві зони», де гроші платників податків зникають загадковим чином у невідомому напрямку. Наявні проблеми є очевидними, проте складність їх вирішення полягає лише в браку сміливості та ризику відступити від старих методів і застосувати нові інноваційні.

Щодо проблем Західного світу, то вони мають більш глибокий характер, вирішення яких не є легким та однозначним. У всьому світі зростає нерівність у доходах і капіталах. Так, загальносвітова тенденція показує, що всього 0,7% населення Землі

володіють 41% усіх статків. При цьому на 90% земель припадає лише 50% сукупних світових доходів [1]. Така ситуація зумовлена тим, що великий капітал має доступ до більш ліквідних активів, якісного управління та до великих і дешевих кредитів, що забезпечує темп зростання своїх статків на рівні 5–6% річних, тоді як глобальний капітал має темп зростання на рівні лише 2%. Це говорить про те, що ціна доданої вартості праці людини менша, ніж ціна доданої вартості, яку створює капітал. Такий хід подій знецінює людську працю, що, як наслідок, змушує працювати людей ще більше (у деяких провідних західних країнах – по 60 годин на тиждень), щоб досягти певного рівня споживання. Згідно зі звітом Міжнародного економічного форуму – 2016, нові технології виробництва до 2020 р. позбавлять роботи 5,1 млн. осіб та знецінять вартість низькокваліфікованої робочої сили [1]. Це, своєю чергою, негативно позначиться на можливостях людського розвитку.

Розвиток технологій викликає розрив між доходами від капіталу та праці, адже великий капітал здебільшого успадковується, а інтелектуальна конкурентоздатність людей сильно залежить від стартових умов життя – від виховання у сім'ї до школи та професійної освіти.

В Україні ці проблеми лише гіперболізуються на тлі високого рівня корупції, адже дуже часто наближені люди мають більше переваг порівняно з іншими. Не варто говорити про те, що корупції немає в країнах Заходу. Проте якщо там за хабар ти можеш отримати незаконну вигоду, те, що заборонено, то в Україні ти дуже часто платиш хабарі за те, що й так має бути доступним і безкоштовним. Прикладом може бути гарантований державою доступ до всіх водойм, який не завжди забезпечується, особливо в курортних місцях; також громадяни України можуть законно отримати ділянку землі для різних цілей. Розмір землі залежить від цільового призначення. Отже, українці мають право на земельні ділянки [2]:

- до 2 га – на ведення особистого сільського господарства;
- до 0,12 га – на ведення садівництва;
- будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд: у селах – до 0,25 га, у селищах – до 0,15 га, у містах – до 0,10 га;
- до 0,10 га – на індивідуальне дачне будівництво;
- до 0,01 га – на будівництво гаража;
- для ведення фермерського господарства.

Проте доступу до дорожчих і високоліквідних ділянок звичайний пересічний українець не має.

Особливої уваги вимагає певна ментальна криза в нашій країні. Мало де в прогресивних країнах ще досі постають такі елементарні питання, як значення державної мови, вищої освіти, системи охорони здоров'я, цінності людського життя загалом. При цьому весь культурний спектр проблем лише консервувався з роками, а не вирішувався. Це при-

звело до породження байдужості, пасивності серед населення як у сфері праці, так і в інших суспільних процесах, що гальмує людський розвиток в Україні.

Відображенням вищезазначеного є формування рейтингу глобальної конкурентоспроможності. Провідними міжнародними організаціями, які займаються ранжуванням країн за рівнем конкурентоспроможності, є Світовий економічний форум (World Economic Forum) та Інститут розвитку менеджменту (The International Institute for Management Development (IMD)).

У цьому рейтингу за 2015 р. Україна втратила три позиції й опустилася з 76-го (у 2014 р.) на 79-е місце серед 140 країн світу. Україна знаходиться між Гватемалою та Таджикистаном. Причому показник конкурентоспроможності України також знизився на 0,11, з 4,14 до 4,03 [3].

Індекс конкурентоспроможності визначає здатність економіки зростати у довгостроковій перспективі і складається зі 114 показників, 2/3 яких – це результати опитування керівників бізнесу, 1/3 – статистична інформація.

Найбільше позицій Україна втратила за складниками макроекономічного середовища (мінус 29 позицій, 134-е місце зі 140 країн) та рівнем розвитку фінансового ринку (мінус 14 позицій, 121-е місце). Трохи погіршились оцінки показника «охорона здоров'я та початкова освіта» (мінус дві позиції) [3].

Показник макроекономічного середовища погіршився, зокрема, через інфляцію. Україна втратила 59 місць у рейтингу за цим показником і опинилася на 134-му місці серед 140 країн у рейтингу. Суттєве зростання інфляції зумовлене низкою об'єктивних факторів та дій, які є необхідними на шляху реформ. Знецінення гривні відбулося передусім через війну на сході України, зниження світових цін на метали, відтік валюти за кордон, а також значне виснаження золотовалютних резервів нашої держави, звідки регулярно бралися кошти для утримання курсу долара. Отже, необхідними кроками на шляху реалізації реформ, які сприятимуть зниженню інфляції, є поступове виведення енергетичних тарифів на економічно обґрунтований рівень – рішучий крок, який Україна не робила від часів отримання незалежності.

Україна втратила 44 позиції за показником державного боргу і в 2015 р. посіла 110-е місце серед 140 країн, оскільки відбувалося зростання обсягу державного боргу. Також відбулося погіршення оцінки сальдо державного бюджету (мінус п'ять місць, 104-е місце) та кредитного рейтингу країни (мінус 13 місць, 118-е) [3].

Показник рівня розвитку фінансового ринку знизився через погіршення оцінок бізнесом можливості отримання фінансування на внутрішньому фондовому ринку (мінус 10 позицій, 118-е місце) та регулювання фондового ринку (мінус вісім позицій,

135-е місце), а також зниження індексу захисту юридичних прав (мінус шість позицій, 17-е місце) [3].

Погіршення оцінок бізнесом можливості отримання фінансування на внутрішньому фондовому ринку зумовлене як погіршенням економічної ситуації, так і зменшенням частки інвесторів, які згодні вийти з найбільш активного активу – коштів і увійти в інструменти капіталу або боргові цінні папери. Опосередковано ці причини призвели й до падіння індексу регулювання фондового ринку.

Падіння індексу захисту юридичних прав зумовлене погіршенням захисту прав кредиторів, зокрема забезпечених кредиторів. Саме тому вирішення цього питання стало умовою Меморандуму з МВФ від 21 липня 2015 р.

Традиційно Україна відстає у рейтингу за складниками якості інституцій (у 2015 р., як і в 2014 р., Україна знаходиться на 130-му місці) та ефективності ринку товарів та послуг (106-е місце) [3].

За показником інституцій найгіршими є оцінки бізнесом марнотратства у бюджетних витратах (134-е місце), захисту інтересів міноритарних акціонерів (134-е) та надійності роботи правоохоронних органів (133-е). Упали оцінки витрат бізнесу від загрози тероризму (мінус 16 місць, 133-е) через об'єктивні причини конфлікту за сході країни [3]. У той час, коли реформа державної служби очікує на ефективне просування у вигляді погодження Стратегії та законопроекту «Про державну службу», органи виконавчої влади скорочують штати. Наприклад, за результатами реорганізації в Адміністрації Президента вдалось скоротити штат на 30%, в Міністерстві економіки – також на 30%. Проте навряд чи це призведе до суттєвої економії бюджетних коштів, адже задля залучення професіоналів у сферу державного управління потрібні в кілька разів більші заробітні плати.

Водночас Україна на вісім позицій піднялася за показником незалежності судової системи. Позиції все ж невисокі (132-е місце), але саме вирішення цієї проблеми – забезпечення рівного доступу громадян до незалежного правосуддя – є одним із завдань судової реформи і знаряддям забезпечення принципу справедливості в реалізації можливостей людського розвитку.

За складником ефективності ринку товарів Україна значно відстає за показником ефективності антимонопольної політики (136-е місце зі 140) та впливом оподаткування на бажання інвестувати (129-е місце). Також низькі оцінки за показниками, що стосуються прямих іноземних інвестицій (частка іноземної власності, 126-е місце).

Як свідчать результати досліджень, Україна покращила свої позиції за показниками ефективності ринку праці (плюс 14 позицій, 56-е місце серед 140 країн у рейтингу) та вищої освіти та професійної підготовки (плюс сім позицій, 34-е місце у світі) [3].

Україна перебуває на 47-му місці у світі за практикою наймання і звільнення (піднялася на 17 позицій

у 2015 р.) та на 14-му – за залежністю оплати праці від продуктивності (плюс 14 позицій). Ці фактори є конкурентною перевагою України. У 2015 р. Україна піднялась у рейтингу на 32 сходинки за показником співпраці у відносинах «працівник – працедавець» (87-е місце) [3].

За вищою освітою та професійною підготовкою Україна піднялася на сім позицій і зайняла 34-е місце зі 140 країн світу. Таким чином, вища освіта залишається конкурентною перевагою України та інструментом забезпечення її статусу країни з високим рівнем людського розвитку. Країна зайняла 14-е місце у світі за рівнем охоплення вищою освітою та 38-е – за якістю викладання математики та природничих наук, 44-е – за доступом до Інтернету в школах (плюс 23 позиції). Освітня реформа передбачає подальші структурні зміни в усіх галузях освіти і науки, що передусім призведуть до підвищення якості освіти та посилення її впливу на людський розвиток.

За результатами 2015 р. Україна має декілька конкурентних переваг за інноваціями. Україна посіла 29-е місце в рейтингу за наявністю наукових та інженерних кадрів, 43-тє – за якістю науководослідних закладів та 50-е – за кількістю патентів на винаходи [3]. Очевидно, що інновації є потенціалом для зростання економіки. Для цього необхідні зусилля держави і бізнесу: збільшити державні закупівлі високотехнологічної продукції (нині Україна знаходиться на 98-му місці) та вдосконалити співпрацю університетів і бізнесу в науці та інноваціях (74-е місце).

Як показало дослідження, в Україні існує низка проблем, які не сприяють підвищенню конкурентоспроможності країни і знижують можливості для розвитку її людського потенціалу

Концептуальний підхід до людського розвитку, розроблений на основі наукових теорій групою експертів ПРООН і вперше викладений у всесвітній Доповіді про розвиток людини за 1990 р. (ці доповіді відтоді стали щорічними), розглядає розвиток людського потенціалу як мету і критерій суспільного прогресу. При цьому людський розвиток може розглядатися й як чинник зростання продуктивності праці та національного доходу, однак це зростання має сенс лише тоді, коли воно дійсно впливає на розширення можливостей людей.

В основі статистичних додатків доповіді ПРООН лежить індекс людського розвитку (ІЛР) – підсумкова міра для оцінювання довготривалого прогресу за трьома основними вимірами: довге та здорове життя (вимірюється очікуваною тривалістю життя), доступ до знань (вимірюється середньою тривалістю освіти дорослих та очікуваною тривалістю навчання дітей шкільного віку) та гідний рівень життя (вимірюється валовим національним доходом на душу населення у доларах США за ПКС). У доповіді 2015 р. використано величини ІЛР, розраховані за даними 2014 р. для 188 країн світу.

За індексом людського розвитку 2015 р. Україна посіла 81-е місце зі 188 країн (у 2014 р. – 83-тє, у 2010 р. – 69-е). Сьогодні значення індексу дорівнює 0,747, і, за оцінками фахівців, усе ж цей показник належить до категорії високого рівня людського розвитку: за період із 1990 по 2014 р. значення ІЛР зросло із 0,705 до 0,747 балів, або на 6%. Тобто в середньому на 0,024% за рік.

Проте за цей період (25 років) країни I групи (категорія країн із дуже високим рівнем ІЛР) збільшили ІЛР у середньому на 0,083, тобто вдвічі більше, ніж Україна; країни II групи (країни з високим рівнем ІЛР, Україна належить до їх числа) – на 0,128, тобто втричі більше, ніж Україна, а загалом у світі ІЛР зріс на 0,122 [6, с. 71].

За критеріями досліджуваного індексу найкраща ситуація в нашій країні з освітою та грамотністю, значно гірша – зі станом здоров'я та тривалістю життя, а найгірша – із рівнем життя [4].

Найважливішим складником ІЛР є середня очікувана тривалість життя при народженні. Україна за цим показником (71 рік) посідає 133-тє місце. Середній показник очікуваної тривалості життя для країн II групи в цілому становить 75,1 року, для країн Європи і Центральної Азії – 72,3 року, середній показник по світу – 71,5 року, тобто всі вони вищі, ніж в Україні.

Традиційно Україна має досить високі позиції за рівнем освіти населення, проте в останні роки прогрес уповільнився. Так, очікувана тривалість навчання в 2014 р. в Україні становила 15,1 року, що виводить нашу країну на 45-е місце. У світі загалом цей показник дорівнює 12,2 року. За часткою населення з як мінімум середньою освітою (93,6%) Україна посіла 22-гу позицію.

Слід зазначити, що досить складним для України є економічне становище – 104-тє місце у світі за рівнем валового національного доходу на душу населення (8 178 дол. США). Середній показник ВНД на душу населення для країн II групи, до складу якої входить Україна, становить 13 961 дол. США, для світу загалом – 14 301 дол. США.

У цьогорічній Доповіді про людський розвиток було зроблено акцент на значенні роботи у розширенні можливостей для людського розвитку. Якщо робота має позитивний характер, вона надає не лише матеріальні блага, а й сприяє об'єднанню людей, їх соціальній згуртованості, набуттю ними нових знань, зменшує нерівність у суспільстві, підсилює в людині почуття гідності. У доповіді міститься заклик до всіх країн світу враховувати у своїй соціально-економічній політиці нові реалії на ринку праці, зумовлені глобалізацією та цифровою революцією [6].

Оскільки людський розвиток у будь-якій країні, її конкурентоздатність забезпечуються передусім працею самих людей, важливу роль відіграє стан національного та локальних ринків праці. Низькі рівні економічної активності та зайнятості населення

(у I кв. 2016 р. – 62% та 56% відповідно), високий рівень безробіття у сільській місцевості (11,3%), причиною яких є економічна криза, високий рівень тінізації економіки (3,8 млн. осіб зайняті у неформальному секторі економіки, з яких майже 40% громадян були зайняті у сільській місцевості), аж ніяк не зможуть підвищити конкурентоздатність національної економіки та забезпечити людський розвиток в Україні. Це вимагає вдосконалення регулювання національного ринку праці за рахунок застосування методів, адекватних ринковим умовам господарювання. У цьому контексті пріоритетним завданням є створення умов для того, щоб кожна людина могла реалізувати свій творчий потенціал і тим самим забезпечити собі комфортні умови життя. Саме це й є необхідною передумовою для соціально-економічного розвитку держави, забезпечення її конкурентоспроможності у міжнародному вимірі.

Головна мета держави в економіці – забезпечити громадянам високий рівень життя. Здатність держави досягти цього залежить від продуктивного використання національних ресурсів – праці й капіталу. Для цього сьогодні потрібно:

1) оптимально використовувати основну конкурентну перевагу України – наявність освіченої робочої сили, що сприятиме зростанню рівня зайнятості населення та зменшенню відтоку інтелекту за межі країни, а отже, зростанню показників її конкурентоспроможності та людського розвитку;

2) підвищувати рівень якості вищої освіти та посилити практичний складник підготовки робочої сили за всіма професіями та спеціальностями;

3) забезпечити відповідність рівнів оплати праці досягнутим результатам.

Завданням сьогодення в контексті підвищення конкурентоспроможності національної економіки є досягнення ефективного технологічного розвитку в Україні, для чого необхідно забезпечити: 1) розвиток науки (як фундаментальної, так і прикладної) та їх упровадження в практичну діяльність; 2) зосередження уваги наукових кіл на вирішенні глобальних питань; 4) розвиток технологій шляхом залучення інвестицій; 5) розробку енерго- та екологоефективних технологій; 6) усебічне якісне покращення інвестиційного клімату; 7) інституційний супровід реалізації планів як стратегічного, так і тактичного характеру.

Для успішної реалізації ідей та вирішення проблем людського розвитку в Україні необхідними є адаптація економічної, промислової, енергетичної та сільськогосподарської політики до вимог поточної соціально-економічної ситуації; формування та реалізація ефективної зовнішньої політики у промисловій сфері; вдосконалення нормативно-правової бази.

Висновки. Таким чином, як висновок можна сформулювати кілька важливих, на нашу думку, тез. Показники конкурентоспроможності країни тісно взаємопов'язані з її досягненнями у сфері люд-

ського розвитку. Необхідно усвідомити, що забезпечення прогресивного розвитку без відповідного примноження людського капіталу, застосування інноваційного потенціалу підвищення конкурентоспроможності України є неможливим. Виходячи з основних постулатів розвитку економіки, якщо та чи інша територія має певні переваги і недоліки, то варто, користуючись перевагами і примножуючи їх, долати негаразди в інших сферах. У час, коли українська економіка шукає джерела для зростання, варто звернути увагу на ті сфери, де ми маємо пере-

ваги і де зростання можна чекати в короткостроковій перспективі. Україна має великий потенціал у сфері інформаційних технологій, адже підготовка наших інженерів, конструкторів, програмістів здійснюється на високому рівні, а українська математична школа визнана однією з найкращих у світі. Проте система освіти не має належної підтримки у держави, а ринок праці потребує застосування дієвих важелів регулювання, що уповільнює формування конкурентоспроможної країни з високими показниками людського розвитку.

Список літератури:

1. Україна та світ. Сім спільних викликів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/articles/2016/09/26/7121770/>.
2. Як законно і безкоштовно отримати землю від держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://legalspace.org.ua/biblioteka/korisni-poradi/item/4870-yak-zakonno-i-bezkoshtovno-otrymaty-zemliu-vid-derzhavy>.
3. Україна у рейтингу глобальної конкурентоспроможності 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reforms.in.ua/ua/news/ukrayina-u-reytingu-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2015>.
4. Індекс людського розвитку-2015. Громадський простір [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.prostir.ua/?news=indeks-lyudskoho-rozvytku-2015-ukrajina-posidaje-81-e-mistse-sered-188-krajin>.
5. Потреба роботодавців у працівниках за видами економічної діяльності у 2016 році / Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2016/gr/sz_br/sz_br_u/pp_g_u2016.htm.
6. Робота задля людського розвитку. Презентація доповіді Програми розвитку ООН з людського розвитку за 2015 рік // Вісник Національної академії наук України. – 2016. – № 2. – С. 67–72.
7. Черленяк І.І., Курей О.А. Якість ведення бізнесу та конкурентоспроможність національної економіки / І.І. Черленяк, О.А. Курей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dSPACE.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/2672/1>.